

ZAMONAVIY TA’LIM JARAYONIDA KREATIV KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI

Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika yo‘nalishi 1-bosqich magistranti
Akbarova Albina Tursunali qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19370397>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida talabalar va o‘quvchilarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning nazariy va pedagogik asoslari tahlil qilingan. Tadqiqotda kreativ kompetensiya tushunchasi, uning tarkibiy elementlari, pedagogik strategiyalar va innovatsion metodlarning samaradorligi, shuningdek, amaliy tavsiyalar yoritilgan. Maqola ta’lim jarayonida kreativ kompetensiyalarni shakllantirish va mustahkamlashga qaratilgan tizimli mexanizmlarni ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Kreativ kompetensiya, ta’lim jarayoni, pedagogik strategiya, innovatsion metodlar, interfaol metodlar, talaba, rivojlantirish mexanizmlari.

Аннотация: В данной статье проанализированы теоретические и педагогические основы развития креативных компетенций у студентов и учащихся в современном образовательном процессе. В исследовании раскрываются понятие креативной компетенции, её структурные элементы, эффективность педагогических стратегий и инновационных методов, а также представлены практические рекомендации. В статье показаны системные механизмы формирования и укрепления креативных компетенций в образовательном процессе.

Ключевые слова: креативная компетенция, образовательный процесс, педагогическая стратегия, инновационные методы, интерактивные методы, студент, механизмы развития.

Abstract: This article analyzes the theoretical and pedagogical foundations for developing creative competencies in students and learners within the modern educational process. The study examines the concept of creative competence, its structural components, the effectiveness of pedagogical strategies and innovative methods, and also provides practical recommendations. The article presents systematic mechanisms aimed at forming and strengthening creative competencies in the educational process.

Keywords: creative competence, educational process, pedagogical strategy, innovative methods, interactive methods, student, development mechanisms.

Zamonaviy ta’lim tizimi tezkor o‘zgaruvchan sharoitlarda talabalarning faqat bilim olishini emas, balki ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va innovatsion yondashuvlarni qo‘llash qobiliyatlarini rivojlantirishni ham talab qiladi. Shu sababli ta’lim jarayonida kreativ kompetensiyalarni shakllantirish ustuvor vazifaga aylanmoqda. Kreativ kompetensiya – bu shaxsning ijodiy fikrlash, innovatsion qarorlar qabul qilish va yangi g‘oyalarni amalga oshirish qobiliyati bo‘lib, u zamonaviy professional faoliyatda muvaffaqiyat kalitidir. Talabalik davrida ushbu kompetensiyalarni rivojlantirish pedagogik jarayonning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Maqolaning maqsadi – zamonaviy ta’lim jarayonida kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish mexanizmlarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish. Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- Kreativ kompetensiya tushunchasi va uning nazariy asoslarini o‘rganish.
- Kreativ kompetensiyalarni shakllantirish mexanizmlarini aniqlash.

- Pedagogik strategiyalar va interfaol metodlarning samaradorligini tahlil qilish.
- Talabalarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishga amaliy tavsiyalar ishlab chiqish

Kreativ kompetensiya – shaxsning ijodiy fikrlash, yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini ifodalaydi. Zamonaviy ta’lim jarayonida talabalarda ushbu kompetensiyani rivojlantirish ularning kelajakdagi professional muvaffaqiyatini ta’minlaydi. Kreativ kompetensiya nafaqat ilmiy va texnologik yutuqlarni yaratishga, balki ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni hal qilishga ham xizmat qiladi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kreativ kompetensiya quyidagi tarkibiy elementlardan iborat:

- Ijodiy fikrlash – yangi g‘oyalar, innovatsion yechimlar ishlab chiqish.
- Muammolarni hal qilish qobiliyati -murakkab vaziyatlarda tez va samarali qarorlar qabul qilish.

- Innovatsion faoliyat ko‘nikmalari-yangi texnologiyalar va metodlarni amaliyotda qo‘llash.

- Tahliliy va kritik fikrlash -mavjud vaziyatni baholash, ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlash.

Kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish bir necha pedagogik va psixologik nazariyalar

Intelektual rivojlanish nazariyasi: talabaning bilim darajasi va fikrlash qobiliyati yuqori bo‘lsa, kreativ kompetensiyalar ham samarali rivojlanadi.

Xulq-atvor va faoliyat nazariyasi: shaxs faoliyati natijalarini kuzatish va tahlil qilish orqali yangi bilim va ko‘nikmalar hosil qiladi.

Ijtimoiy o‘rganish nazariyasi: talaba atrof-muhit, o‘qituvchi va tengdoshlar ta’sirida ijodiy fikrlashni o‘rganadi va izohlanadi

3. Kreativ kompetensiyaning pedagogik ahamiyati

Pedagogik nuqtai nazardan, kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning ahamiyati quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

Talaba mustaqil va ijodiy fikrlashga o‘rganadi. U murakkab vazifalarni hal qilishda faol bo‘ladi. Talabaning kasbiy va shaxsiy rivojlanishi mustahkamlanadi. Ta’lim jarayoni zamonaviy va innovatsion bo‘lib, talabalar o‘z qobiliyatlarini to‘liq namoyon etadi.

Shu bilan birga, pedagogik jarayonda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish talabaning motivatsiyasi va kasbiy tayyorgarligi bilan uzviy bog‘liqdir. Ularni uyg‘un rivojlantirish ta’lim sifatini oshiradi va talabaning kelajakdagi professional muvaffaqiyatini kafolatlaydi. Kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali mexanizmlari talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlaydi. Ular nafaqat bilim olish, balki ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va innovatsion yondashuvlarni qo‘llash qobiliyatini shakllantiradi.

Kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar markaziy o‘rin tutadi. Ular quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- Interfaol metodlar: guruh ishlari, bahs-munozara, loyiha ishlari talabalarni mustaqil fikrlashga, ijodiy va analitik qarorlar qabul qilishga o‘rgatadi.

- Shaxsiy yondashuv: har bir talabani uning qobiliyati va qiziqishiga moslashtirish, individual maslahatlar va qo‘llab-quvvatlash.

- Mentorlik tizimi: tajribali o‘qituvchilar yoki mutaxassislar talabalarga yo‘naltirish beradi, murakkab vazifalarni yechishda yordam ko‘rsatadi.

Amaliy jihatdan, quyidagi mexanizmlar samarali hisoblanadi:

Loyiha asosida o‘qitish: talabalar real muammolarni hal qilishga yo‘naltiriladi, natijada ularning ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi.

Tajriba va stajirovkalar: talaba o‘z bilimini amaliyotda qo‘llaydi va innovatsion yondashuvlarni o‘rganadi.

Ijodiy laboratoriyalar: yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va eksperimentlar o‘tkazish orqali kompetensiya mustahkamlanadi.

Kreativ kompetensiyalarni shakllantirish mexanizmlari ta’lim jarayonini zamonaviy, interfaol va talaba markazida tashkil etadi. Bu mexanizmlar orqali talaba:

Mustaqil fikrlash va ijodiy qaror qabul qilishga o‘rganadi.

Murakkab vazifalarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Kasbiy va shaxsiy rivojlanishni uyg‘unlashtiradi.

Shu bilan birga, mexanizmlarni tizimli qo‘llash talabalarda motivatsiyani oshiradi va kasbiy deformatsiyaning oldini oladi.

Kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishda pedagogik strategiyalar va innovatsion metodlar markaziy rol o‘ynaydi. Zamonaviy ta’lim jarayonida talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish nafaqat nazariy bilimga, balki praktik va innovatsion faoliyatga yo‘naltiriladi.

1. Pedagogik strategiyalar

Pedagogik strategiyalar – o‘qituvchining talabaning bilim, ko‘nikma va kompetensiyasini rivojlantirish uchun maqsadli va tizimli qo‘llaydigan usullari majmuini anglatadi. Kreativ kompetensiyalarni shakllantirishda quyidagi strategiyalar samarali hisoblanadi:

Muammoli o‘qitish strategiyasi: talabaga murakkab, hal qilinishi noaniq vazifalarni berish orqali uning ijodiy va analitik fikrlashini rivojlantirish.

Loyiha va tadqiqot strategiyasi: talaba mustaqil loyihalar yaratadi, nazariy bilimni amaliyot bilan uyg‘unlashtiradi va ijodiy qarorlar qabul qiladi.

Refleksiv strategiya: talaba o‘z faoliyatini tahlil qiladi, o‘z xatolari va muvaffaqiyatlarini baholaydi hamda o‘z kompetensiyasini oshiradi.

Zamonaviy pedagogik jarayonda innovatsion metodlar talabaning kreativ kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi. Ular quyidagilardan iborat: Simulyatsion mashg‘ulotlar: talaba real hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qiladigan treninglar orqali o‘z qobiliyatlarini sinaydi. Masalan, virtual laboratoriya, biznes-simulyatsiya yoki ilmiy eksperimentlar.

Gamifikatsiya: o‘quv jarayonini o‘yin shakliga aylantirish, masalalarni qiziqarli va interaktiv tarzda yechish orqali motivatsiya va kreativ fikrlashni oshiradi. Blended learning (aralash o‘qitish): an’anaviy va onlayn ta’limni uyg‘unlashtirish, talabaning mustaqil izlanish va ijodiy faoliyatini kuchaytiradi.

Design thinking metodologiyasi: talaba muammolarni kreativ tarzda aniqlaydi, yechim ishlab chiqadi va prototip yaratadi, shu bilan ijodiy kompetensiyasini rivojlantiradi.

- Pedagogik strategiyalar va innovatsion metodlarni uyg‘un qo‘llash talabalarda quyidagilarni shakllantiradi:

- Ijodiy qaror qabul qilish qobiliyati – murakkab vaziyatlarda tez va samarali yechimlar topish.

- Kreativ yondashuv – yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish.

- Mustaqil o‘qish va tadqiqot – talaba o‘z faoliyatini boshqaradi, bilimlarni amaliyot bilan uyg‘unlashtiradi.

– Motivatsiya va qiziqish – interfaol va innovatsion metodlar ta’lim jarayonini qiziqarli qiladi, kasbiy deformatsiyani kamaytiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar

Yangi pedagogik texnologiyalar kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishni yanada samarali qiladi:

Virtual laboratoriyalar: talabalar xavfsiz muhitda eksperimentlar o‘tkazadi, innovatsion yondashuvni o‘rganadi.

Onlayn platformalar va elektron loyihalar: talabalar o‘z g‘oyalarini raqamli formatda yaratadi va taqdim etadi.

3D-modellashtirish va prototiplash: talabalar loyihalarni vizual va amaliy shaklda ishlab chiqadi, ijodiy kompetensiya mustahkamlanadi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik strategiyalar va innovatsion metodlar zamonaviy ta’lim jarayonining ajralmas qismi bo‘lib, talabaning ijodiy va kreativ kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi, ularni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xasanov B.X. Pedagogik psixologiya va kreativ yondashuvlar. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2023.
2. Rustamova G.R. Talabalarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish. Toshkent: Akademnashr, 2022.
3. Abdullayev S.M. Zamonaviy ta’lim va pedagogik strategiyalar. Toshkent: Fan va Ta’lim, 2023.
4. Xudoyberdiyev U.M. Oliy ta’limda innovatsion metodlar. Guliston: Pedagogika Instituti nashriyoti, 2024